

SIPOSNÉ Dr. KECSKEMÉTHY Klára

NAGYBÁNYÁTÓL A HONVÉD HAGYOMÁNYŐRZŐ EGYESÜLET MEGALAPÍTÁSÁIG

FROM NAGYBÁNYA (BAIA MARE) TO THE ESTABLISHMENT OF THE ASSOCIATION OF
MAINTAINING MILITARY TRADITIONS

A szerző a cikkében Vajay László, katonai akadémikus, katonatiszt, hegyivadász hadnagy hadifogoly, fizikai munkás, főkönyvelő regényes életével foglalkozik. A trianoni békeszerződés után a Vajay család a Nagybányáról átköltözött Debrecenbe, ahol az új egzisztencia megteremtése nehezen sikerült. Testvér öccsével, Tiborral a sorsa számos alkalommal kapcsolódott össze, együtt felvételiztek és tanultak a Magyar Királyi Honvéd Ludovika Akadémián, egy napon avatták őket hadnaggyá, egy alakulathoz kerültek első tiszti beosztásba, a Demsen hadifogolytáborban is együtt voltak. A hadifogságból hazatért László az öccse mellett dolgozott. Sorsa bizonyíték arra, hogy az emberiség egyik legsötétebb évszázadában, a XX. században is lehetett ember módra élni. A család, az iskola, a Ludovika Akadémia legyőzhetetlen erőt, megtörhetetlen tartást, rendíthetetlen jellemet fejlesztett ki benne.

The author of the article deals with László Vajay's romantic life, military cadet, officer, a second lieutenant mountain infantry, blue-collar worker, and chief accountant. As a consequence of the Trianon treaty the Vajay family moved from Nagybánya (Baia Mare) to Debrecen, where the creation of the new existence was hard. His fate was interconnected with his brother a number of occasions; during the entrance exams to the Royal Hungarian Ludovika Defense Academy, during the academic years, they were inaugurated at the same time to second lieutenant, during their first officer's assignment, and as prisoners' of war in the Demsen camp. After the captivity László worked together with his brother. His life is the evidence that even in the mankind's darkest 20th century one could live honest life. Family, school, the Royal Hungarian Ludovika Defense Academy gave unconquerable power, unbreakable strength, and developed unshakable personality.

„Nem hiszem, hogy megbotlottam és elestem. Inkább úgy gondolom, hogy megint ki kell állnom. egy próbát, ami megtanít a következő lépésre.”

Paulo Coelho

Vajay László 1922. január 22-én született Nagybányán. Szülővárosát a trianoni békeszerződés értelmében, 1920-ban Romániához csatolták. Édesapját, aki addig a város főszámvévője volt, a román államhatalom kialakulásakor felszólították, hogy tegyen hűségesküet a román királyra. Amikor ezt megtagadta, eltávolították hivatalából. Öccsével, Sándorral – aki Nagybánya elbocsátott rendőrkapitánya volt – 1921-ben fűrészüzemet létesítettek. Az üzem igen jól jövedelmezően működött, egyre bővült, így családjuk jó anyagi körülmények közt élt.

A román hatóságok nem nézték jó szemmel a magyar kézben működő, prosperáló üzemet, ezért felbérelt emberekkel felgyújtatták azt. A román biztosító a tulajdonosokat okolta a tűzesetért, nem fizetett. A család nem tudta törleszteni az üzem létesítéséhez felvett hitelt, így a bank a házukat berendezéssel együtt lefoglalta.

Amikor a Vajay család minden megélhetési forrása kimerült, a családfő 1928 őszén úgy döntött, hogy áttelepülnek Debrecenbe, ahol rokonaik éltek.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2011.
4. évfolyam 1. szám

SIPOSNÉ Dr. KECSKEMÉTHY Klára

Vajay László ekkor hat éves volt. Szülei előbb a debreceni római katolikus négy osztályos elemi iskolába írták be, majd nyolc évig a debreceni Piarista Főgimnázium tanulója lett. Jól tanult, sokat sportolt. Elégedett diák volt, annak ellenére, hogy a menekült családjuk nagy nyomorban élt. A hattagú család – az édesanyának köszönhetően – olyan meleg, szeretetteljes légkörben töltötte mindennapjait, hogy az feledtette az ínséget, a szegénységet.

Édesapja jogi- és államszámviteli képzettségével Debrecenben nem tudott elhelyezkedni. A Nagybányán viselt államigazgatási főnöki gyakorlatára hivatkozva a polgármesterhez fordult, és városi alkalmazását kérte. Végül is „szellemi ínségmunkásként” alkalmazták, s csak évek múlva véglegesítették városi nyilvántartóként.

László 1940-ben érettségizett. Erdőmérnöknek készült és Sopronban szeretett volna továbbtanulni.

A német és olasz döntőbírói közreműködéssel meghozott második bécsi döntés alapján, 1940 őszén, Nagybánya ismét Magyarországhoz került. László édesapja 1944 októberéig, a város front miatti háborús kiürítéséig, újra főszámvevő lett. Ekkor ismét nagy jólétben élt a család. A Sopron és Nagybánya közötti 600 kilométeres távolságot a szülei sokallták, így várakozó álláspontra helyezkedtek a továbbtanulását illetően.

KARPASZOMÁNYOS HEGYIVADÁSZ

A fiatalember sorsában hamarosan váratlan esemény történt. A kassai 1. hegyivadász dandár Nagybányára önálló hegyivadász páncéltörőágyús századot telepített. Az elit alakulat katonái elegáns egyenruhában: kakastollas napellenzős sapkában, pantallóban, mellükön a csodás hegyi gyopárral masíroztak a városban.

Lászlóban hamar megérlelődött a döntés, hogy a kötelező katonai szolgálatot karpaszományos (*az érettségizettek megkülönböztető jelzése*) hegyivadász honvédként kezdje. 1940. október 1-jén vonult be két évig tartó hegyivadász kiképzésére Aknasuhatagra, ahol 1942 tavaszán hadapród őrmesterré léptették elő.

Életében ekkor sorsdöntő eseményre került sor: Parancsnoka, *Aranyosmaróthy István* százados tájékoztatta a Ludovika Akadémia parancsnokságának a csapattest parancsnokokhoz intézett felhívásáról, miszerint – a háborús helyzetre tekintettel – kiváló karpaszományosok részére lehetővé teszik a jelentkezést hivatásos tisztképzésre, a Ludovikára.

AKADÉMIKUS ÉVEK

1942 szeptemberében értesítést kapott, hogy felvételi vizsgára jelenjen meg a Ludovikán. Sorsa, katonai pályafutása összefonódott Tibor öccsével, aki 1942 júniusában érettségizett és még abban az évben pályázott a Ludovikára. Így a két testvér egyszerre vett részt a szeptemberi három napos felvételi vizsgán.

A sikeres felvételi vizsgák után László kötelezően lemondott hadapród őrmesteri rendfokozatáról, így lett a Ludovika Akadémia első éves akadémikusa.

Elkezdődött élete legnagyobb, soha meg nem ismétlődő időszaka. Öröm volt számára az akadémiai kemény kiképzés is. Nagyon megkönnyítette előmenetelét korábbi két éves nagybányai hegyivadász kiképzése. Ilyen szakgyakorlattal – a felsőéveseket is beleértve – százada egyetlen tagja sem rendelkezett. Visszaemlékezésében az alábbiakat írja a társadalmi megítélésükről: „Az Akadémia »ősi kapuján« kilépve a magyar társadalom kedvencei voltunk. A nemzet tanyerén hordott bennünket, mert Trianon megbosszulóit látta bennünk. Vidéki gyakorlatainkon a falu népe valósággal versengett elszállásolásunkért.”

Hegyi kiképzésük ezernyi nagyszerű eseménye közül messze kiemelkedik az Oltárkő megmászásának csodálatos, feledhetetlen élménye. *Makray Zoltán* százados, hegyivadász századparancsnok elhatározta, hogy kiképzésük sikerességéért, a Ludovikások hírnevének öregbítéséért meghódíttatja velük a Kárpátok páratlan büszkeségét: az Oltárkőt. Égbe nyúló, falmeredekségű csúcsát korábban soha senki nem mászta meg. Három gyakorlott bajor Alpenjäger sulykolta a hét önként jelentkezőbe két héten át a sziklafalmászás fortélyait.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2011.
4. évfolyam 1. szám

SIPOSNÉ Dr. KECSKEMÉTHY Klára

Az Oltárkő meghódítására így emlékszik vissza: „Óriási erőfeszítések árán valamennyien szerencsésen feljutottunk a csúcsra, s ez végtelen örömmel, büszkeséggel töltött el bennünket. Harmadiknak értem fel a csúcsra. De ezzel még nem ért véget küldetésünk: Az eseményt meg kellett örökítenünk. A profi Alpenjägerek terhet is hoztak magukkal: zászlórudat 3 méteres zászlóval és póznákat (...) Először a magyar zászlót állítottuk fel. Kézigránáttal lyukat robbantottunk, abba beleállítottuk a zászlórudat és a kirobbantott kövekkel tömedékeltük. Emellett négy irányban drótkötéllel is megerősítettük a zászlórudat. Ezt követően a felhozott kisebb póznákból kettős keresztet raktunk össze és belehelyeztük a számára kirobbantott lyukba, majd tömedékeltük és drótkötéllel megerősítettük.” Budapestre visszatérve nem várt ünneplésben volt részük. Az eseményről *A ludovikások meghódították az Oltárkőt* címmel tudósított a korabeli filmhíradó.

Az Akadémián magas színvonalú kiképzésben részesültek. Nagy súlyt helyeztek a nevelésre, az erkölcsi értékekre, jellemük szilárd formálására, becsületük minden élethelyzetben való megtartására. Tanmenetükben a kemény követelmények lazító jellegű tananyaggal társultak és a sport nagy szerephez jutott. A haditudományok elsajátítását, az akadémiai képzést számos más, emlékezetes élmény (rendszeres úszás a Margit-szigeti fedett uszodában; sítáborok a Svábhegyen; vízitábor Balatonalmádiban; nyári nagygyakorlat a Mátrában; hegyi kiképzés Erdélyben a Békás-szorosnál, stb.) egészítette ki.

Avatásakor a hegyivadász században a harmadik rangszámot – az öccse, Tibor a másodikat – érte el, az évfolyamon, pedig tizedik volt. Így végzős akadémikusok között az első tízben két Vajay-fivér szerepelt.

A FRONTSZOLGÁLAT ÉS A HADIFOGSÁG ÉVEI

Az akadémikus századuk 1944. szeptember és október hónapjaiban a Tisza mellett teljesített hadiszolgálatot.

A Körmentre áttelepült Ludovikán folytatódott kiképzésük, ahol a páncélos támadások elhárításához szükséges eszközök nem álltak rendelkezésre. Ezért az Akadémia parancsnoksága a németországi kiképzés mellett döntött. De a harmadéveseket még kiutazásuk előtt, 1944. november 15-én, magyar földön, a körmendi Batthyányi-kastély várkertjében hadnaggyá avatták.

Az ifjú hadnagyokat szinte azonnal a Berlin melletti páncélos elhárítási kiképző táborba vezényelték. Főleg a harckocsik kilövésére irányuló kiképzésük 1944. november végétől 1945. január közepéig tartott. Ez alatt megtanulták élesben a páncélöklő és a páncélrém gyakorlati használatát.

Lászlót 1945. január 15-én az Oderától keletre fekvő Wandernbe vezényelték egy felállításra tervezett új hadosztály törzsparancsnokságához. Wandernből átirányították Grosskirschbaum katonai táborba, ahol a frissen avatott ludovikás hadnagyokat és hadapródiskolás zászlósokat gyülekeztették csapattiszti beosztásukra várva. Itt ismét összetalálkozott Tibor öccsével.

Néhány nap múlva mindkettejüket a nagykanizsai 89/111. zászlóaljhoz vezényelték szolgálatteljesítésre. A zászlóaljat 1944 őszén telepítették át Németországba, az Oderától mintegy 150 kilométerre lévő Tiborlager nevű nagy német kiképző táborba.

1945. január 19-én értek Tiborlagerbe. A zászlóaljat már hadikészültségben találták. Ágyúzás hallatszott, a front már csak mintegy 50 kilométerre volt tőlük. A Visztulánál áttört szovjet csapatok nagy erővel, páncélos ékekkel törtek előre Berlin irányába. A szétvert német csapatok alig tanúsítottak ellenállást, így a szovjet páncélosok napok alatt elérték Tiborlager térségét. A német táborparancsnok elrendelte a visszavonulást, hogy még időben áttörhessenek.

Egy hétig éjjel meneteltek. Nappal az erdőben pihentek, havon, sátorlapon aludtak, élelmük csak néhány konzerv volt. A hidegtől, fáradtságtól, éhségtől teljesen kimerültek, csak vánszorogni tudtak. Mégis folytatták útjukat nyugatra az Odera felé, semmiféleképp sem akartak szovjet fogságba esni. Egy heti visszavonulás után, azonban elhatározták, hogy megadják magukat. Elhatározásukhoz az is hozzájárult, hogy súlyos sebesültek is voltak köztük, akiknek a sebei üszkösödni kezdtek, orvoshoz kellett juttatni őket.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2011.
4. évfolyam 1. szám

SIPOSNÉ Dr. KECSKEMÉTHY Klára

Vajay László 1945. február 8-án az Odera és a Visztula közti térségben, lengyel területen esett szovjet hadifogságba. Bevagonírozták és Poznanba szállították őket, ahol több nagy hadifogolytábor volt.

Poznanba érkezve a legénységet és a tiszteket külön választották, és más-más táborba irányították. Ő több ezer német tiszt közé került a Demsen-lágerbe.

Naponta érkeztek különféle nemzetiségű tisztek a gyűjtőtáborba. Ilyenkor a kapuk melletti drótkerítésnél nézelődtek, jöttek-e ismerős magyarok. 1945. április elején megpillantotta Tibor öccsét az érkezők közt. Ismét összefonódott a soruk, immár a hadifogságban is együtt voltak. A mielőbbi hazamenetelben reménykedve, nyomorúságos viszonyok közt várták a háború végét. Elérkezett május 9-e, Poznanban öröm-lövöldözés hallatszott, repülőgépek "Szláva Sztálinu" (Dicsőség Sztálinnak) alakzatban köröztek. A hazamenetelről az oroszok hallani sem akartak.

1945 júliusában váratlanul belázasodott. Lába hetek múlva sem csillapodott, egyre erőtlenebb lett, ezért a poznani kórháztáborba utalták be. Az öccse – akivel csak évek múlva, itthon találkoztak újra – a tábor kapujáig kísérte.

A kórháztáborban egy fiatal örmény orvos századosnak köszönhetette a felgyógyulását. A felgyógyult magyar tiszteket bevagonírozták, 1500 kilométert északra utazva a Ladoga-tó partjára meg sem álltak. Hajóval a túlpartra, Karéliába, a korábbi finn–orosz határ közelében lévő kényszermunka-táborba mentek. Feladatuk a karéliai erdő kitermelése volt, mínusz 20, mínusz 35 fokos hidegben, heti 6 napon át kellett dolgozniuk. Az időjárásnak megfelelően vályos (nemez) csizma, bunda, bundasapka, kesztyű, fűlvédő volt az öltözet, és mindenki kapott fűrészt és baltát.

Táborparancsnokuk egy finn-orosz származású szovjet tiszt volt. Megérkezésükkor eligazította a foglyokat. Elmondta, ha a részükre kijelölt erdőt két éven belül utasításai szerint kitermelik, két év múlva hazamehetnek. Ha nem, itt akár meg is halhatnak.

A hadifogolytábor körülményeit naplójában így írja le: „A tábor négy sarkában felállított őrtoronyban lévő fegyveres, nem annyira a szökés megakadályozása miatt, mint inkább a vadállatok távol tartása miatt volt szolgálatban. (...) A barakkokban kétemeletes fapriccsek voltak. Az alsó és felső szinten lakók hetenként váltották egymást. Lent ugyanis mindig nagyon hideg volt, fent pedig nagy meleg és rengeteg poloska, melyeket, amíg bírtuk égő pálcikákkal – fidibusz – irtogatunk. Télen néhány órára jött fel a nap, nyáron, volt amikor le sem ment és a szabad ég alatt aludtunk (...) Az éhezés és fázás mellett nagyon sokat szenvedtünk a szúnyogoktól is.”

Az írtásra kijelölt területtel 1947 tavaszára sikeresen végeztek. A táborparancsnok állta a szavát: 1947 májusában útba indította a magyar hadifoglyokat a közeli nagy gyűjtőtáborba, Cserepovecre. A fizikai erőfeszítések, az éhség, a hideg, a lelki megaláztatások, emberi méltóságuk megcsúfolása mellett nehéz volt elviselni, hogy három éven át egyetlen nap sem tisztálkodhattak kultúremler módjára, egyetlen nap sem aludtak tiszta, kényelmes ágyban, három év alatt egyetlen kedvükre való jó falat nem csúszott le a torkukon, senkivé válva, állati szintű élőlényként, halálfélelemben tengték az életüket.

A cserepoveci elbocsátó gyűjtőtáborból 1947 júniusában marhavagonokba összezsúfolva indították őket útba, hazafelé. Tíz napig utaztak, mintegy 2000 kilométert megtéve, mire megérkeztek a Máramaros-szigeti karantén-táborba. Innen egy hét múlva vonattal a debreceni elbocsátó táborba irányították őket.

Az elbocsátó levél birtokában Csillik Györgynél, első unokatestvérénél és szüleinél töltött három napot. Tőlük tudta meg szülei kaposvári címét.

Szülei könnyes boldogsággal adtak hálát Istennek azért, hogy a nagy világháborúban a hattyagú család minden tagja sebesülés nélkül vészelt át a borzalmas szenvedéseket annak ellenére, hogy közülük hárman is katonai szolgálatot teljesítettek.

SIPOSNÉ Dr. KECSKEMÉTHY Klára

AZ ÚJRAKEZDÉS ÉVEI

Két évbe telt, amire ismét teljes értékű ember lett. A felépülés időszaka végén *Tibor* öccse főkönyvelő lett a Csokonyavisontai Állami, majd Kísérleti Gazdaságban. Akkoriban is nagy szükség volt megbízható, tehetséges, nagy munkabírási munkatársakra. Így lett László mezőgazdasági könyvelő. Beiratkozott a Számviteli Főiskolára, amelynek elvégzése után a Marcali Állami Gazdaság főkönyvelője lett, 1953-ban.

Ludovikás múlttal, hatalmas erővel, nagy szorgalommal vetette magát a főkönyvelői munkába. 1961-ben a Somogyjádi Mezőgazdasági Termelőszövetkezet főkönyvelője lett. 1966-ban a zselickisfaludi "Közös Erő" Mezőgazdasági Termelő Szövetkezethez került át. 1970-ben a Kaposvár-kaposmérői Termelő Szövetkezet elnöke kereste fel, mert a két termelőszövetkezet egyesítése miatt gyakorlott, kiemelkedő képességű főkönyvelőre volt szüksége. Kaposvár közelsége, gyermekei jobb iskoláztatásának lehetősége miatt, és a nagyobb fizetésért elvállalta a munkát. Innen ment nyugdíjba 1982. március 31-én. Utána még csaknem tíz évig vállalatok, gazdaságok szaktanácsadóként alkalmazták.

ÖSSZEFOGLALÓ

Kéri Kálmán vezérezredes 1990. július 26-án összehívta az egykori bajtársakat, és a Hadtörténeti Intézet és Múzeum dísztermében megalapította a Honvéd Hagyományőrző Egyesületet (HOHE). Az alapító elnök célkitűzése a múlt emlékeinek megőrzése, és mindazok összefogása volt, akik számára fontos a honvéd hagyományok ápolása és a haza védelme. Úgy vélte, hogy olyan tisztjelölt-hallgatókra, hivatásos és szerződéses tisztekre és tiszthelyettesre van szüksége a Magyar Honvédségnek, a hazának, akik továbbviszik a zászlót.

Vajay László 1991-ben belépett a Honvéd Hagyományőrző Egyesületbe, a volt magyar királyi honvédség tagjainak közösségébe. Öccse mellett a Somogy megyei Területi Szervezet második embere lett. Immár sokadszor kapcsolódott össze a sorsuk.

2009 szeptemberében, ünnepélyes körülmények között e sorok írójától vehette át a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemen a vasdiplomáját. Egy év elteltével, a HOHE alapításának 20. évfordulója alkalmából ismét találkoztunk.

A Ludovika szelleme bennük él tovább, és bizonyosságul szolgál arra, hogy az emberiség egyik legsötétebb évszázadában, a XX. században is lehetett ember módra élni. A család, az iskola, a Ludovika Akadémia legyőzhetetlen erőt, megtörhetetlen tartást, rendíthetetlen jellemet fejlesztett ki bennük.

Kulcsszavak: *Vajay László, Magyar Királyi Honvéd Ludovika Akadémia, hegyivadász hadnagy, hadifogoly, Honvéd Hagyományőrző Egyesület*

Keywords: *László Vajay, The Royal Hungarian Ludovika Defense Academy, second lieutenant mountain infantry, prisoner of war, Association of Maintaining Military Traditions*

FELHASZNÁLT IRODALOM

HOHE Emlékkönyv 1990-2005, Szerkesztette: Kakucsy Görgy, Honvéd Hagyományőrző Egyesület, 2005. p. 149.

Növendékek, hadapródok, hallgatók 1868-2004, Magyar katonai tanintézetek a honvédtiszti előképzés és képzés szolgálatában, Budapest, 2009. p. 263.

Martinkó József: Cógerek és katócsok, a katonai középiskolák története, Budapest : Petit Real, 1998. p. 179.

A magyar királyi honvéd Ludovika Akadémia és a testvérintézetek összefoglalt története (1830–1945) I-II. kötet. Szerk. Rada Tibor. Calgary–Budapest 2001. p. 350.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2011.
4. évfolyam 1. szám

SIPOSNÉ Dr. KECSKEMÉTHY Klára

Vajay László Ludovikás hegyivadász honvédtiszt életpályája, Kézirat, Kaposvár, 2010. p. 12.

Vajay Tibor: A Magyar Királyi Honvédség szellemiségének hagyományából, 2007. p. 259.